

UN PORTRET NECUNOSCUT DIN PATRIMONIUL MUZEULUI JUDEȚEAN COVASNA

JÁNÓ MIHÁLY

Colecția de portrete din secolul al XIX-lea a Muzeului Județean Covasna constituie una din cele mai vechi și mai valoroase colecții ale muzeului.

Majoritatea lucrărilor care fac parte din această colecție sînt executate în ulei pe pînză, dar există și cîteva lucrări de grafică – desene și gravuri – nesemnate de artiști care, prin identificarea lor pot să aducă noi date privind activitatea artistică a unor creatori importanți transilvăneni din secolul trecut.

O asemenea lucrare de grafică a stat la baza cercetării noastre pe care o redăm mai jos.

Lucrarea intitulată „Portretul lui Domokos Rozália” a intrat în patrimoniul muzeului din donație și a fost inventariată cu numărul 228. A fost

executată cu tehnică mixtă – desen cu creion și acuarelă pe hîrtie groasă albă cu filigran, marca transparentă imprimată în structura hîrtiei fiind: J. Whatmann. Turkey mild. Suportul de hîrtie are dimensiuni de 275 mm înălțime și 223 mm lățime. În registrul de inventar figurează ca o lucrare nesemnată de artist, dar după o atentă examinare, în partea din stînga jos s-au găsit urmele semnăturii – adîncite în textura hîrtiei, pe baza cărora se poate descifra numele de Szabó. Lucrarea fost semnată cu litere cursive în continuarea datării: 1823 (?).

Semnătura de Szabó, trăsăturile specifice „stilului frumos”, tehnica de desen în care a fost executat acest portret de femeie, în sfîrșit datarea presupusă a lucrării – toate aceste considerente ne permit să îi atribuim lucrarea lui Szabó János (1794–1851) cel care ca maestru al desenului, litografiei și al picturii a avut o mare influență artistică asupra portretisticii transilvănene din secolul trecut, mai ales asupra picturii lui Barabás Miklós (1810–1898), considerat ca un portretist de cea mai mare valoare.

Szabó János s-a născut la Odorheiu Secuiesc. Primii ani de școală i-a petrecut în orașul său natal. Se înscrie apoi la colegiul reformat din Tîrgu Mureș unde devine elevul profesorului și totodată omului de știință cu mare renume Bolyai Farkas.¹ Tot în orașul Tîrgu Mureș va urma cursurile teologiei reformate pe care le abandonează însă, motivînd întreruperea studiilor astfel: „... încă în anul doi de studiu am desenat portretul unui cetățean care m-a onorat cu un argint... voi fi pictor!”²

Nu știm cum și sub a cărei îndrumare artistică și-a însușit știința desenului și a picturii, aflăm însă că ajunge în 1815 la București ca un pelerin sărac și unde va rămîne un an și jumătate, executînd portrete de familie unor clienți din clasele avute³

Această perioadă, cînd și Szabó se află la București, este caracterizată de istoricii de artă ca anii în care pictura românească este dominată de portretistică.⁴

„Cum știm – spune Vasile Florea, preocuparea nu era cu totul nouă. Pictura medievală cunoscuse și ea portretul de ctitor. Dar pe cînd acesta nu-și propunea, nici chiar în ultima fază de desacralizare a temelor religioase, să redea însușirile individuale ale modelului, în portretul de șevalet, punîndu-se firește și aici accentul tot pe atributele exterioare, conforme cu rangul social al celui portretizat, artistul nu va neglija, ci dimpotrivă, se va opri cu multă minuție descriptivă și asupra trăsăturilor fizice, la început, iar mai tîrziu și asupra celor spirituale, rezultatul fiind de astă dată o imagine a unui individ, a unei personalități și nu numai a unei categorii sociale.”⁵

Aceste observații pot fi făcute și la portretistica lui Szabó János.

Cunoaștem doar două portrete executate de el la București. Ambele lucrări dovedesc influența artiștilor întîlniți atunci în capitala Țării Românești.⁶ Prima lucrare, un portret de femeie – prin coloritul bogat, contrazice părerea după care artistul ar fi fost preocupat în primul rînd de desen, ne-

glijînd culorile și tonurile de culori. Cealaltă lucrare, portretul unui boier bogat ne-a rămas numai în copie.⁷

Despărțindu-se de București, se pare că, după o scurtă perioadă petrecută la Budapesta, Szabó János urmează cursurile de pictură ale lui F.H. Füger (1751–1818) la Viena.⁸

Hoffmann Edit, biografa lui Barabás Miklós ne spune, că atât Szabó, cât și Barabás erau atașați la arta clasicizantă a lui Füger, nereușind însă să realizeze în operele lor acel colorit nobil și acea eleganță a desenului prin care era caracterizată arta pictorului german. Totuși „... pe lângă acestea – adaugă autoarea – pictorul Szabó nu a fost un talent de neglijat.”⁹

După o călătorie de studiu în Italia, pictorul revine în Transilvania anulului 1829 și lucrează la Tîrgu Mureș, Brașov și la Cluj unde realizează câteva portrete reușite ale unor personalități ca Szász Károly, Bolyai Farkas și alții.¹⁰

În anul 1846 din nou se află la București, iar în 1848 se stabilește definitiv la Tîrgu Mureș.¹¹

Știm prea puține despre activitatea sa către sfîrșitul vieții. S-a stins cînd avea 57 de ani lăsîndu-ne – din cîte cunoaștem, o operă nu prea bogată, dar interesantă.

Lucrarea lui Szabó János, o miniatură necunoscută pînă în prezent, se pare, că a fost executată în anii cei mai fructuoși, între 1820 și 1830.

Artistul immortalizează expresia blîndă a unei femei cu ochi mari, migdalați. Costumul modelului este redat cu mare minuțiozitate, iar mîinile sînt atît anatomic cît și artistic frumos desenate. (Cît de rar se reușea acest lucru în pictura noastră din secolul trecut!).

Artistul deci, se dovedește și de această dată ca un portretist desăvîrșit, prin redarea fidelă a stării sufletești a modelului, prin felul cum așterne acuarela albastră pe fondul portretului pentru a realiza tonuri fine, pentru a semna puține umbre și a crea mai multe lumini.

NOTE

¹ M. KISS PÁL: **Szabó János (1794–1851)** in *Művészettörténeti Értesítő*, Budapest, 1966, XV, Évf. 1. szám., 31–39.

² M. KISS PÁL, op. cit. p. 31.

³ M. KISS PÁL: **Magyar festők Bukarestben a XIX. században**, in: *Művészettörténeti Értesítő*, Budapest, 1952, p. 87.

⁴ VASILE FLOREA: **Pictura în secolul al XIX-lea**, in *Pictura românească*, Red. Vasile Drăguți, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Marin Mihalache, Ed. Meridiane, București, 1976, p. 127.

⁵ VASILE FLOREA, op. cit.

⁶ M. KISS PÁL: **Szabó János . . .**, p. 31.

⁷ M. KISS PÁL: **Magyar festők . . .**, p. 87.

⁸ M. KISS PÁL: **Szabó János . . .**, p. 32.

⁹ HOFFMANN EDITH: **Barabás Miklós**, Budapest, 1923, p. 13.

¹⁰ M. KISS PÁL: **Szabó János . . .**, p. 32.

¹¹ M. KISS PÁL: **Magyar festők . . .**, p. 87.

Kivonat

A Covasna Megyei Múzeum 19. századi arcképgyűjteménye egyike a múzeum legrégibb és legértékesebb gyűjteményeinek.

A többségében aláírás nélküli olajképek között akad néhány rajz és litográfia is, amelyeknek kutatása és azonosítása új adatokat tárhat fel a múlt századi erdélyi arckép – festők művészetére vonatkozóan.

A kisméretű „Domokos Rózália arcképe” címet viselő, akvarell és ezüstceruzával készített portré alkotóját nem ismertük eddig.

Az elmosódott és alig észrevehető aláírást megtalálva, ugyanakkor a kép stílusát és technikáját vizsgálva Szabó János (1794–1851) művészetének jegeit ismerhetjük fel a portrén. Annak a múlt századi festőnek egyik szép alkotását mondhatja a Sfintu Gheorghe-i képtár magáénak, akinek kisszámú életműve ellenére döntő hatása volt a kor erdélyi arcképfestészetére.